

Висновок. Таким чином, при організації і веденні сільськогосподарського виробництва, а також при розробці заходів з вдосконалення його організаційно-економічного механізму, на наш погляд, необхідно враховувати, вищеперераховані особливості без яких неможливо досягти високого рівня ефективності виробництва.

1. Гудзинський О. Д. Формування системи інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств / О. Д. Гудзинський // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 4. – С. 5–8.
2. Мерзлов А.С. Разработка программ развития сельских территорий хозяйства в Германии / А.С.Мерзлов, Н.А. Леонова // АПК: Экономика и управление. – 2009. – № 1. – С. 87–90.
3. Стратегічні напрями інституційного забезпечення розвитку аграрного сектору в Україні (аналітична доповідь). – К. : НІСД, 2014. – 45 с.
4. Харченко Г. А. Роль стратегічного управління в підвищенні агропродовольчого потенціалу сільськогосподарських підприємств / Г. А. Харченко, О. О. Дідківська // Сталий розвиток економіки. – 2014. – № 1. – С. 56–61.

References

1. Hudzynski, O. D. "Formation of investment support strategic development of agricultural enterprises." *Collected Works of Tauride State Agrotechnological University*, no. 4, 2013, pp.5-8.
2. Merzolov, A.S. "Development of programs of development of rural territories of a facilities in Germany." *Agrarian and industrial complex: Economy and management*, no. 1, 2009, pp. 87-90.
3. *Strategic directions of institutional support of the agricultural sector in Ukraine (White Paper)*, NISS, 2014.
4. Kharchenko, G. "The role of strategic management in raising potential agro-food farms." *Sustainable economic development*, no.1, 2014, pp. 56-61.

Рецензенти:

Баланюк І.Ф. – д.е.н., професор кафедри обліку і аудиту ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника";

Сус Т.Й. – к.е.н., доцент кафедри фінансів ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника".

УДК 330.101:620.91-027.236

ББК 65.28 (4 УКР)

Дорошенко В.М.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ДЕТЕРМІНАЦІЇ БУДІВЕЛЬНОГО КЛАСТЕРУ В СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Київський національний університет
будівництва і архітектури,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра організації та управління будівництвом,
проспект Повітрофлотський, 31, м.Київ,
03680, Україна,
тел.: 097- 139-95-04,
e-mail: violetta.doroshenko@gmail.com

Анотація. В статті за результатами проведеного дослідження категоріально - поняттєвого апарату кластерного підходу, враховуючи специфіку та проблематику реалізації заходів енергозбереження в будівництві, запропоновано авторське визначення кластеру. Доповнено існуючі умови ефективного функціонування кластеру інваріантністю. Представлено схему детермінації будівельного кластеру в системі організаційно-економічного забезпечення

енергозбереження, де визначено тенденції інкорпорації заходів енергозбереження в умовах новітнього технологічного укладу.

Ключові слова: будівельний кластер, будівництво, інваріантність, енергозбереження, організаційно-економічне забезпечення.

Doroshenko V.M.

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL CONDITIONS OF DETERMINATION OF BUILD CLUSTER IN THE SYSTEM OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PROVIDING ENERGY SAVINGS OF THE ENTERPRISE

Kyiv National University
Engineering and Architecture,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of organization and construction
management,
Povitroflotsky ave, 31, Kyiv,
03680, Ukraine,
tel.: 097- 139-95-04,
e-mail: violetta.doroshenko@gmail.com

Abstract. In the article, based on the results of the research of the categorical and conceptual apparatus of the cluster approach, taking into account the specifics and problems of implementation of energy saving measures in construction, the author's definition of the cluster is proposed. Existing conditions for the efficient functioning of the cluster by invariance are supplemented. The scheme of determination of the construction cluster in the system of organizational and economic provision of energy saving is presented, where tendencies of incorporation of measures of energy saving in the conditions of the newest technological way are determined.

Key words: construction cluster, construction, invariance, energy saving, organizational and economic support.

Вступ. Будівельні підприємства в умовах технологічних змін потребують значного прискорення організаційно-економічних процесів, що відрізняє їх від трансформацій в системі господарювання не так новим поєднанням факторів виробництва, скільки появою сучасних форматів економічного прогресу (інформатизації, інновацій, енергозберігаючих технологій). Натепер, відбувається не тільки зростання потужностей підприємств будівельного комплексу, але і якісна диверсифікація структури енергоресурсів, що виявляється в розвитку соціально-орієнтованих сфер економіки, заснованому на активному використанні інноваційних, "зелених" технологій з метою підвищення рівня енергоефективності та енергозбереження.

Особливість розвитку будівельного сектора економіки України в контексті загострення проблематики нераціонального використання енергоресурсів (енергозатратні технології, технічно зношене обладнання), ускладнює перспективи інноваційного розвитку підприємств будівельного комплексу відповідно до сучасних вимог енергозбереження [5].

Маючи значні виробничі потужності будівельні підприємства втрачають конкурентоспроможність, інвестиційну привабливість, що обумовлено значним рівнем енергомісткості будівельної продукції та використанням застарілих технологій. Детермінантою технологічної модифікації та оновлення виробничо-економічної діяльності будівельного підприємства є інноваційно-інвестиційний розвиток в контексті наявного потенціалу енергозбереження та енергоефективності. Вищезазначена проблематика актуалізує доцільність пошуку варіантів забезпечення

конкурентних переваг. Однією з умов ефективного використання потенціалу енергозбереження і відповідно ефективної модернізації підприємств будівельного комплексу та прискорення темпів соціально-економічного розвитку країни, є інкорпорація нових інтеграційних формувань в будівельний сектор, а саме кластеризації.

Теоретичні та методичні аспекти формування кластерного підходу розвитку підприємств досліджено низкою вчених: А. Асаулом, М. Афанасьєвим, І. Брижань, М. Портером, А. Міграняном, Л. Мясниковим, В. Чевгановою.

Постановка завдання. Отже, стратегічним пріоритетом для України є досягнення високого рівня енергоефективності, енергонезалежності й енергобезпеки національної економіки. Однією зі структурних компонент запропонованих стратегічних орієнтирів енергоресурсозбереження є формування й реалізація енергоефективного будівництва. Вирішення проблематики енергоресурсозбереження потребує скоординованої співпраці між державними органами влади з бізнес-спільнотою, забезпечення інформаційно-аналітичної та освітньої підтримки груп населення і в різних форматах заходів з енергоекономії та підвищення рівня енергоефективності в структурі економічних систем [8].

Метою статті є розробка науково-методичних положень і практично-прикладних рекомендацій щодо формування будівельного кластеру в системі організаційно-економічного забезпечення енергозбереження.

Результати. Енергозбереження – це процес ефективного використання матеріально-технічних, паливно-енергетичних, фінансових та інших ресурсів. На рівні будівельного підприємства метою енергозбереження є реалізація виробничо-комерційної діяльності з кращими якісними показниками при мінімумі сукупних витрат енергетичних ресурсів і підвищення рівня економічної віддачі.

Натепер, у будівельній галузі існує низка організаційно-економічних проблем, вирішення яких є неможливим без імплементації нових форм інтеграцій, а саме, формування будівельних кластерів, які сприятимуть створенню високотехнологічних та наукоємних об'єднань із замкненим циклом виробництва, створенню нових робочих місць та підвищенню рівня енергоефективності, енергозбереження, конкурентоспроможності. Також постає проблематика організаційно-економічного забезпечення енергозбереження з метою координації діяльності державних, галузевих та підприємницьких структур розвитку в будівництві на засадах кластеризації.

Аналіз еволюції кластерної теорії, надав можливість зробити наступні висновки, якщо в XIX ст. історично сформовані промислові комплекси розглядалися в рамках індустріального підходу як осередки розвитку регіональної і національної економіки, то починаючи з XX ст. економічна теорія вивчає кластери з позицій теорії конкуренції, актуалізуючи проблематику зростання конкурентоспроможності та інноваційної активності.

У статті [9] в рамках проведеного дослідження еволюції поглядів на етапи кластероутворення, пропонується виділити наступні етапи у формуванні кластерної теорії:

I. XVIII – початок XIX ст. Зародження кластерних форм організації виробництва, поділ праці і кооперація виробництва (А. Сміт, Д. Рікардо).

II. Кінець XIX – початок XX ст. Розвиток теоретичних основ формування класичних кластерів, що утворилися на базі ресурсних галузей (А. Маршалл і його послідовники);

III. Початок XX – остання чверть XX ст. формування цілісної теорії розміщення промислового виробництва (А. Вебер, В. Кристаллер) і поширення інноваційної економіки (Й. Шумпетер, К. Ерроу, Р. Нельсон, Т. Хегерstrand).

IV. Остання чверть XX ст. – сучасний період. Розвиток кластерної теорії (М. Портер і його послідовники), практична реалізація кластерної концепції.

Отже, кластерний підхід актуалізує реалізацію консолідованого потенціалу будівельних підприємств для вирішення соціально-економічних завдань і зосереджуватись на взаємозв'язках між корпоративними структурами, проектними та будівельними підприємствами, промисловістю будівельних матеріалів, інвестиційними, посередницькими, науковими та навчальними організаціями. Формування будівельних кластерів є одним із способів упередження ризиків організаційно-економічного забезпечення енергозбереження підприємства. Як показує практика найбільш конкурентоспроможних країн світу, ефективним механізмом підвищення рівня енергоефективності, енергозбереження є реалізація кластерної політики, яка включає комплекс законодавчих, адміністративних, економічних та інших заходів, направлених на формування та підтримку розвитку кластерів.

Дослідження сучасних поглядів на кластери як засобів підвищення рівня конкурентоспроможності, енергонезалежності та енергоефективності економіки надає можливість констатувати, що засновником кластерної теорії в її нинішньому розумінні став американський економіст, професор Гарвардської школи бізнесу Майкл Портер. Згідно з класичним визначенням М. Портера, кластер – це група географічно сусідніх взаємопов'язаних компаній (постачальники, виробники та ін..) і пов'язаних з ними організацій (освітні заклади, органи державного управління, інфраструктурні компанії), що діють у певній сфері та взаємодоповнюють один одного [7, с. 356].

На думку А. А. Мігранян, кластер – це “зосередження найбільш ефективних і взаємопов'язаних видів економічної діяльності, тобто сукупність взаємопов'язаних груп успішно конкуруючих фірм, які утворюють “золотий перетин” (у західній інтерпретації “diamond – діамант”) всієї економічної системи держави і забезпечують конкурентні позиції на галузевому, національному і світовому ринках” [6]. Основним принципом існування кластера автор вважає створення цілісної системи виробництва високоякісного кінцевого товару шляхом включення до неї виробничих, дослідницьких, торгових, посередницьких та інших зв'язків і виробництв, які мають якість відношення до якості кінцевого виробу [8].

Таким чином, більшість експертів визначають кластер як географічну концентрацію подібних, суміжних або додаткових підприємств з активними каналами для бізнес-транзакцій, комунікацій та діалогу, що поділяють спеціалізовану інфраструктуру, робочі ринки та послуги, та мають спільні можливості або загрози [2]. Будівельний кластер, на думку А. Н. Асаула [1], являє собою особливу форму кластерної моделі, так як, на відміну від інших кластерів, він орієнтований, перш за все, на внутрішній ринок.

Враховуючи проведений контент – аналіз представленої дефініції, можна запропонувати наступне авторське визначення. Кластер – це концентрація потенціалу взаємопов'язаних підприємств та інституцій інтегрованих структур, що об'єднані спільною місією, ресурсами для комплексного вирішення соціально-економічних, енергетичних проблем в розрізі рівнів економічної системи, що в результаті асоційованої виробничо-економічної діяльності учасників інтегрованих структур надасть можливість отримувати синергетичний ефект і розвитку всього відтворювального комплексу регіону.

Кластерний підхід надає підприємствам перевагу над більш ізольованими конкурентами. Він дає доступ до більшої кількості постачальників та послуг підтримки, адаптованих до вимог споживачів, до досвідченої та висококваліфікованої робочої сили, та до невідвратної передачі знань та навичок, що відбувається на зустрічах та при обговоренні бізнесу [2].

На думку М. Войнаренка [3], для створення кластеру як життєздатної, самодостатньої, успішної та ефективної організації необхідна наявність п'яти основних умов: ініціативи, інновації, інформація, інтеграція, інтерес.

Автор погоджується з вищезазначеним твердженням та пропонує доповнити цей перелік умов інваріантністю. Інваріантність характеризується основною властивістю – здатність зберігати стабільний стан, незважаючи на дію різних факторів, внаслідок динамічності зовнішнього середовища. Стан інваріантності може бути досягнуто в разі, коли задіяні ресурси всіх елементів організаційно-економічного забезпечення енергозбереження та залучені всі інститути інноваційного розвитку, або тільки ресурси окремих елементів і інститутів.

Модернізація та інноваційний розвиток будівельних підприємств в рамках кластерного підходу за рахунок використання потенціалу енергозбереження та енергоефективності є актуальною та потребує дослідження детермінації будівельного кластеру в системі організаційно-економічного забезпечення енергозбереження, схему якої представлено на рис. 1.

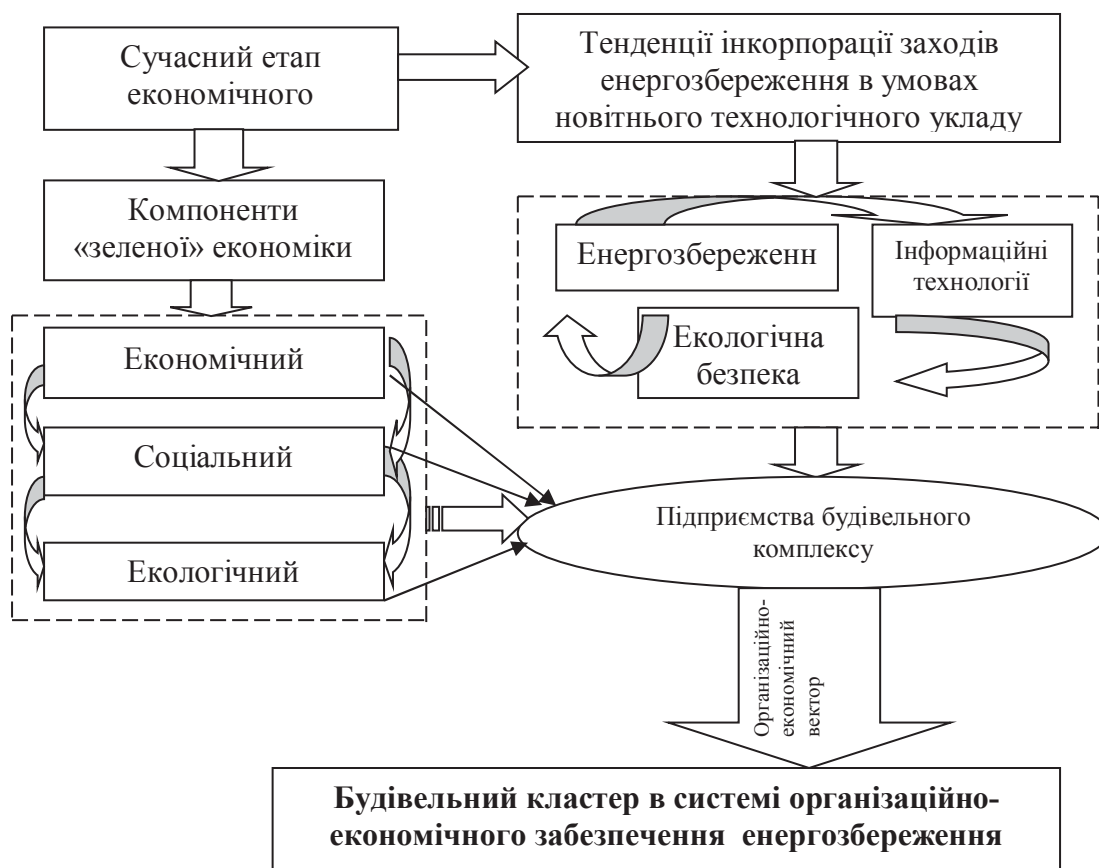

Рис. 1. Схема детермінації будівельного кластеру в системі організаційно-економічного забезпечення енергозбереження

(Запропоновано автором)

Fig. 1. The scheme of determination of the construction cluster in the system of organizational and economic provision of energy saving

(Suggested by the author)

Висновки. За результатами проведеного дослідження категоріально - поняттєвого апарату кластерного підходу, враховуючи специфіку та проблематику реалізації заходів енергозбереження в будівництві, запропоновано авторське визначення кластеру. Доповнено існуючі умови ефективного функціонування кластеру інваріантністю, що

надасть змогу зберігати стабільний стан будівельного підприємства при реалізації заходів енергозбереження, незважаючи на дію різних факторів, внаслідок динамічності зовнішнього середовища. Представлено схему детермінації будівельного кластеру в системі організаційно-економічного забезпечення енергозбереження, де визначено тенденції інкорпорації заходів енергозбереження в умовах новітнього технологічного укладу.

1. Асаул А. Н. Строительный кластер — новая региональная производственная система / А.Н. Асаул // Экономика строительства. – 2004. – № 6.
2. Афанасьев М. Мировая конкуренция и кластеризация экономики / М. Афанасьев, Л. Мясникова // Вопросы экономики. – 2005. – № 4. – С. 75–86.
3. Войнаренко М.П. Кластери в інституційній економіці : монографія / М. П. Войнаренко. – Хмельницький : ХНУ, ТОВ “Триада-М”, 2011.
4. Климчук М. М. Управління фінансуванням енергозбереження на будівельних підприємствах: міжнародний досвід / М. М. Климчук // Бізнес Інформ. – 2016. – №2. – С. 65–70.
5. Куліков П.М. Управління енергозбереженням на будівельних підприємствах: теорія, методологія, практика / П. М. Куліков, М. М. Климчук. – Івано-Франківськ, вид-во “Фоліант”, 2017. – 344 с.
6. Мигранян А.А. Теоретические аспекты формирования конкурентоспособных кластеров в странах с переходной экономикой [Электронный ресурс] / А. А. Мигранян // Вестник КРСУ. – 2002. – № 3. – Режим доступа : <http://www.krsu.edu.kg/vestnik/2002/v3/a15.html>
7. Портер М. Международная конкуренция: Конкурентные преимущества стран ; пер. с англ. ; под ред. Щетинина В.Д. – М. : Международные отношения, 1993.
8. Чевганова В. Кластеры и их экономическое значение / В. Чевганова, И. Брижалъ // Экономика Украины. – 2002. – №11. – С.35–41.
9. Чернова Ж. Б. Эволюция концепций образования кластеров / Ж. Б. Чернова// Экономический журнал. – 2014. – №3 (35).

References

1. Asaul, A. N. “Construction cluster - a new regional production system.” *Ekonomika stroitelstva*, no.6, 2004.
2. Afanasev, M. “World competition and economic clustering.” *Voprosy ekonomiki*, no.4, 2005, pp. 75-86.
3. Voinarenko, M.P. *Clusters in the institutional economy*, KhNU, TOV “Triada-M”, 2011.
4. Klymchuk, M. M. “Management of energy saving financing at construction enterprises: international experience.” *Biznes Inform*, no.2, 2016, pp. 65–70.
5. Kulikov, P.M., and M. M. Klymchuk. *Energy Saving Management at Construction Companies: Theory, Methodology, Practice*, vyd-vo “Foliant”, 2017.
6. Myhranian, A.A. “ Theoretical aspects of the formation of competitive clusters in countries with economies in transition.” *Vestnyk KRSU*, no. 3, 2002, www.krsu.edu.kg/vestnik/2002/v3/a15.html
7. Porter, M. *International competition: Competitive advantages of countries*, Mezhdunarodniie otnosheniia, 1993.
8. Chevhanova, V., and Y. Bryzhal. “Clusters and their economic importance.” *Ekonomika Ukrainy*, no. 11, 2002, pp. 35-41.
9. Chernova, Zh. B. “Evolution of concepts of cluster formation.” *Ekonomicheskii zhurnal*, no.3 (35), 2014.

Рецензенти:

Рижаківа Г.М. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту в будівництві Київського національного університету будівництва і архітектури;

Тугай О.А. – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри організації та управління будівництвом Київського національного університету будівництва і архітектури.